

МИХАИЛ САДОВЯНУ ИЗ МОЛДОВА

Превод от румънски: Иво Тодоров, 1980

chitanka.info

Дядо Върлан бе слаб и висок: за да погледна червения клюн, който му служеше за нос, трябваше силно да извия главата си назад. На дванадесет години бях тогава. Бях „дечкото“, както ми казваше той. Като сянка вървах подире му през онази ваканция.

Той беше весел човек и познаваше всички стопани от нашето село.

Освен това бе и ловец и в цялата околност нямаше кътче, където да не бе надникнал дядо Върлан. И тъй като бе решено да изуча църковното пеене, аз се настаних под неговото крило, в десния трон, където той служеше като псалт. Държах му исото и мънках по малко от песнопенията. Поради тази причина аз бях дечкото на дядо Върлан. Неделя, след като свърших „службата“ във Вовидение, аз тръгнах напосоки из селото и се радвах неизказано, когато видех дядо Върлан да се джафка с нашите селяни, които, тъй да се каже, бяха всички с остри езици. Отбихахме се у дома му, качвахме се в плетената му бричка, слагаме пушката между нас и хайде към полето или към блатото чак до Жидовина. По пладне обикновено стигахме Настратиновите извори. Сядахме на тревата между черните очи на вирчетата и похапвахме черен хляб със сирене и червен лук, оправяхме вкуса си с крушовица, а накрая, наведени на колене, се разхлаждахме с вода от големия извор в средата.

Сега да видите какво ни се случи веднъж.

Мама бе помолила дядо Върлан да се отбие до нашите ниви в Кот и да види дали циганите са отрязали царевичака. Отбихме се. След това не знам какво му щукна, но ми казва:

— Я слушай, дечко. Няма да бием обратния път. По-добре да хванем през Костещ, през полята, и да излезем във Валя Морий. Все ще ни изскочи там някой заек от неожънатите ниви.

— Добре, дядо Върлане — казвам, — да вървим през Костещ.

Изкачихме се с бричката до лозята под бледото есенно слънце. Необраните царевичаци сухо звъняха. Сред нежната светлина се носеха паяжини.

Като стигнахме на рътлината, ето ти още един нашенец, ловец: Ставър. Той беше побелял, нисък и набит. Затова му викаха дядо Чувал. Още отдалеко дядо Върлан се провикна. После спря до него бричката.

— Ей-ей! Какво правиш, куме Ставър?

— Какво да правя? Добре съм. Излязъл съм да гърмя лисицата.

— Коя лисица?

— Тукашната лисица, от Валя Морий. Тази е, друга не ще да е. Осемнайсет патета ми изяде, патета по на четири месеца. Девет пилци ми изяде — от големите, качулатите. Бабата — само дето не я удари дамлата и да се гътне. „Човече — дума, — мъртва да ме видиш, ако не гръмнеш лисицата!“ И аз какво да сторя? Излязох да стрелям лисицата.

— Коя лисица?

— Лисицата от Валя Морий. Не ще да е друга.

— Дадено — казва дядо Върлан, — хайде да я гърмим.

Настани се дядо Ставър зад нас в бричката и тръгнахме да гърмим лисицата.

— И моята баба — рече по едно време дядо Върлан, — и моята баба ми се вайка цяло лято. Ту че нямало две патета, ту че нямало две-три петлета.

— Те това е! — изпуфка дядо Чувал. — Лисицата ни е видяла сметката.

— Сега и аз си мисля, че лисицата трябва да е била.

— Лисицата от Валя Морий — потвърждава дядо Чувал. — Не може да е друга.

Дядо Върлан обръща назад червения си нос:

— Ами ти откъде знаеш, че е лисицата от Валя Морий?

— Георге ми каза.

— Кой Георге?

— Георге Доминте. Каза ми, че във Валя Морий има лисица. Тя ще да е.

— Хм! Така е! — съгласява се дядо Върлан. — Тя трябва да е!

Друсаме се по буците пръст и стигаме на билото на хълма, сред лозята. Дядо Върлан спира Руска да си почине. Ставър си е направил някаква сметка.

— Виж какво — казва. — Трябва да се отбием при Георге Доминте, за да вземем палашите.

— Аферим — отвърща дядо Върлан. — Георге Доминте има страшни палаша. Сметката ти е добра. Дето да стоим напразно край бърлогата, по-добре ще е да пуснем палашите из камъша и ракитака долу в дерето. И ако лисицата е излязла, кучетата веднага ще ни я докарат до нейната колибка...

— Разбира се! — твърдо казва дядо Чувал. — Няма да се отървем от нас!

— Няма начин да ни избяга, дявол да я вземе! Стари пушки сме ние!

Тръгваме към Георге Доминте. Дий, дий, Руске!

Минаваме край едни трънливи храсти. Държим пътя сред лозята. Минаваме покрай първата порта.

Изведнъж чуваме глас. Някой ни вика. Трябваме му много!

— Ей, добри хора, ей! Я спрете малко!...

Спираме. „Птруу, стой, Руске!“

Един гологлав стопанин с извадена над беневреците риза бързо идва към нас и все ни прави знаци с лявата си ръка.

— Я постойте малко, добри хора!

Ние чакаме. Човекът се приближава; в дясната си ръка носи нашарено на цветя менче.

Другарите ми го познават. Поздравяват го; питат се един друг как са със здравето. След като човекът разбира, че отиваме да стреляме лисицата, подава ни менчето.

— Я опитайте, добри хора, малко шира... Не отминавайте нашата изба така пресъхнали и изгорели от жажда. Пийнете за здраве!

Дядо Върлан и дядо Чувал не се дърпат. Още повече, че става дума за един стар и добър обичай на нашия винарски край.

Дядо Върлан ме хваща за врата и ме побутва към менчето.

— Хайде, внуче — весело казва той. — Пийни една глътка шира. После да си избършеш устата с ръкав и да кажеш сполай ти.

Аз завирам нос в менчето. Лъхва ме топъл аромат, усещам как ширата кипи и ми пощипва езика. Една глътка, две, три. Когато оставям менчето, старците се размиват.

— Горкият! Личи си, че е от добър сой...

— Кое? — питам аз. — Ширата ли?

— Разбира се! — отвръща дядо Върлан и намига. — Хайде, куме Ставър, пийни и ти, па да вървим, че окъсняваме!

— Да, да! — бързо дума Ставър, както е надигнал менчето. И пие, пие; после изважда зачервеното си лице и шумно пуфти.

Менчето преминава у дядо Върлан. Пие и дядо Върлан. Пие полека, без да поема дъх, до дъно. После и двамата пожелават здраве на стопанина и дядо Върлан пляска с камшика кобилата.

— Е, харно. Сполай ти! Добра шира! Божията майка да помага на този, дето ни я даде. Останете си със здраве, че ние бързае!

И ние потегляме. Разбира се, потегляме забързани.

— Веднага трябва да вземем палашите — уверява ни дядо Върлан. — Без палашите нищо няма да направим! Куме Ставър, ама добър си е обичаят по нашия край.

Много добър обичай. Изминаваме още стотина крачки. Минаваме край друга порта. Там вече ни чака с менчето една пълничка стопанка със запретнати поли и засукани ръкави. Тя е весела и ни познава.

— Добре дошли, свате, и ти бай Ставър, поспрете за малко да се почерпите и от нашата шира. Не бива така да отминете портата ни... Как е сватята Илинка? А стрина Мариоара?

Ние бързае. Но няма какво да правим. Спираме и опитваме ширата на стрина Настасия. Много хубава шира, червена. Господ здраве да ѝ дава на стрина Настасия. Ала ние си имаме работа.

— Каква работа? Не щете ли да опитате и от бялата?

— А, не, не може! — отсича дядо Върлан. — Отиваме да гърмим лисицата.

— Коя лисица?

— Лисицата от Валя Морий. Само тя ще да е. Изпояде ни всичките патици, всички пилци. Отиваме да ѝ одерем кожата...

След като се прощаваме както си му е редът и със стрина Настасия, поемаме по-нататък край трънливите гъсталаци. Бързае, докато стигнем до друга порта.

Изведнъж от едно лозе избухва страшен глас:

— Ей, добри хора, ей! Стойте, бре! Почакайте малко, добри хора!

Виждам, че след менчето с червената шира дядо Върлан е поядосан на лисицата, отколкото дядо Ставър. Иска да върви напред.

— Нямаме време да спиране! — казва той решително и шибва Руска. Но човекът от лозето не иска да нарушава старите обичаи. Той е висок, широкоплещест здравеняк; и ни прави знаци с едно голямо ведро, сякаш държи в ръката си стомничка.

— Стойте бре, добри хора! Чакайте, че иначе ще се ядосам и ще стане лошо!

Що да правим, трябва да спрем, за да не се ядоса стопанинът. Спираме Руска. Здравенякът се приближава, смръщил леко вежди, но с

приятелска усмивка и слага ведрото в ръцете ни.

— Моля ви, християни, опитайте, не ни отказвайте!

Добре, опитваме. Аз усещам, че не мога да побера повече. Но дядо Върлан и дядо Чувал започват да се развеселяват. Пият, поемат си дъх и после отново пъхат един подир друг носове във ведрото.

Стопанинът, който ни черпи, е много весел човек. Разбираме, че го викат Петря Амайчи, и че и той се пада нещо рода на моите другари...

— Знаеш ли какво? — вика нане Петря. — Виждам аз, че сте тръгнали на лов. Драго ми е и аз да дойда с вас...

— Много добре — отговаря с усмивка дядо Върлан. — Ние отиваме да вземем палашите от Доминте.

— Ами защо отивате да вземете палашите от Доминте?

— За да прогоним лисицата.

— Коя лисица?

— Лисицата от Валя Морий — твърдо казва дядо Върлан. — Изяде ни патиците и кокошките. Така съм се разлютил, че нямам мира и отдих. Няма да се оставя, дорде не я гръмна!

— И аз няма да се оставя, дорде не я гръмна! — кротко допълва дядо Ставър.

— Тогава да вървим да я стреляме! — решително вика великанът. — Вкарайте, ваша милост, бричката с кобилата в двора. Аз ще изпратя един малчуган да каже на Доминте. Доминте е на един хвърлей отгук. А после ще ходим пеша. И без друго няма да се побера аз във вашата бричка... Ще я застреляме веднага!

Както си бързахме, дядо Върлан дръпна Руска надясно и влязохме в лозето на Петря Амайчи. Един малчуган веднага запраши да извести Доминте да дойде с палашите. И докато чакахме да дойде Доминте с палашите, иззад избата излезе стопанката на Петря, зачервена, забучила един шаран на шиш...

— Леле! — засрамва се тя, — не знаех, че имаме *госке*...

— Имаме, имаме!... — важно извика Петря Амайчи. — Невесто, опечи добре шарана и го посипи с чесън и оцет. Че ние много бързаме.

— Че защо?

Дядо Върлан решително отговаря:

— Трябва *безпременно* да гръмим лисицата!

— Разбира се! — кротко потвърди великанът. — И гледай мамалигата да е добре сварена, а аз ще отида за шира.

— Непременно трябва да я гръмнем, да ѝ одерем кожухчето... — завърши с някаква ленива горчивина дядо Ставър, вперил очи към огъня и шарана.

Скоро пристигна и Доминте с пушка и с палашите. Върза палашите за ъгловата греда на избата. И докато невестата на Петря нареждаше на една трикрака синия шарана и вдигащата пира мамалига, направена от прясно брашно — по пътеката от долната страна на лозето засвири цигулката на Калдаре, прочут свирач по нашия край.

— Ха заповядайте, само да похапнем малко — рече Петря, — да се почерпим по някоя купа шира и тръгваме.

Дядо Върлан се показва много настойчив.

— Не се връщам аз в къщи, дорде не гръмна лисицата! — обясняваше той. — Мира нямам. Не мога да се върна при бабата, ако не я гръмна. Страшен човек съм аз. Рекъл ли съм нещо — край!

Дядо Ставър се мъчеше с всички сили да го умири, но не би.

А после дойдоха цигуларите, в избата на Петря Амайчи се събраха и околните стопани и така продължиха да се черпят с новото вино чак до вечерта, че и по-късно, край лумналите вършини, и всички се заклеха на дядо Върлан да вървят да гръмят лисицата от Валя Морий, че от нейните злини няма живот вече на тоя свят.

1920 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.